

Éva naplója

Előzmények

■ A 17 éves fiatal – akit a továbbiakban Évának fogok nevezni – érettségi előtt álló lány. Művészeti pályára készül, a filmkészítés, az animációs technika lehetőségei, ezen belül a szürreális, álomszerű, groteszk, bizarr képi elemek és megoldások iránt vonzódik. Gondot jelent azonban, hogy gyenge tanuló, iskolai előmenetele minden tekintetben kívánnivalót hagy maga után. Jelenleg vajmi kevés esélye van felsőoktatási intézménybe való bejutásra. Baráti köre laza, esetleges, hosszabb-rövidebb időre különféle alternatív csoportokhoz csapódik. Vonzónak találja a „laza”, ötletbetörések vezetete, alkoholizáló, drogozó, szexuálisan kicsapongó életvitelt, de ebbe nem mer involválódni, fél a következményektől. Így időről időre kilép ezekből a körökből, majd újabb társasághoz fordul, ahol ismét marginalizált helyet foglal el. Tizennégy éves kora óta vannak szexuális partnerei, akikkel néhány hónapig, fél évig van kapcsolata, majd ezeket rövid magányos periódusok követik. Mostanában támadt fel benne az igény stabil, hosszú távú, házasságban kibontakozó partnerkapcsolat iránt.

Éva szülei a nemrégiben jó anyagi egzisztenciát teremtett, úgynevezett úrgazdagok közé tartoznak. Minden idejüket és energiájukat a pénzkeresés és -költés köti le. Egyetlen gyermeküknek, Évának anyagilag mindent megadnak. Házasságuk krízisben van. Folyamatos torzalkodásaikba, heves veszekedéseikbe, zavaros játszmaikba lányukat is be akarják vonni, aki heves szorongásoktól úgyze menekül otthonról. Éva anyjával való kapcsolata erősen ambivalens; az anya infantilis szinten fixálódott személyiségével sohasem tudott gyermeke számára biztonságos, meleg otthont teremteni. Mintául az önmagában bizonytalan, a férfiakkal szemben kiszolgáltatott, ugyanakkor erőszakos, követelődő nő képét nyújtja, akinek – erős belső bizonytalansága miatt – felnőtt női létét minduntalan bizonyítania kell a külvilág felé. Éva megszületése is a „bizonyítékok” sorába tartozik. „Az a nő, akinek nincs férje és gyereke, hát az nem sokat ér” – szokta hangoztatni.

Éva az apjától már több elfogadást és őszinte szeretetet kapott. Lányával szembeni elvárásai azonban sokszor irreálisak, amelyeknek Éva nem tud megfelelni. Nagy művésszé vagy valamilyen „hírességgé” kellene válnia. Apja mindegyre nagy ambíciókat plántál belé, amelyek jelenleg lányában távolról sincsenek meg. Éva kötődik hozzá, de ezt a kapcsolatot is félelmek és szorongások szövik át.

Éva családi, baráti és iskolai háttere mind bizonytalan, ingoványos talajon áll. A serdülőkor amúgy is nagy megpróbáltatásokkal járó útkeresése, önépítése számára az elveszettséget, a szorongásteli bolyongást, a kapaszkodók kétségbeesett keresését jelenti. Pszichés állapota krízishelyzetként jellemezhető.

Éva szomatikus állapotát az egyre fokozódó és szerteágazó testi szenzációk uralják. A legkülönbözőbb és rohamszerűen feltörő tünetek a pánikszindróma képét kezdik mutatni. Gondolati szinten próbálja meg ezeket csökkenteni, amely próbálkozásai kényszer gondolatok kialakulásának irányába mutatnak. Évának tehát sürgősen külső segítségre van szüksége. Ezt a felvetést eleinte elutasította, de mivel állapota rosszabbodott, végül is hajlandó volt egy speciális ellátást nyújtó szakembert felkeresni. De ez már egy másik történet.

■ A napló első oldalán egy papírból kivágott és a könyvbe ragasztott egész alakos lány áll: bemutatkozó, önazonosító vizuális lenyomat. Évának több rajzi próbálkozása is volt, és ezt választotta ki közülük. Az alak összbenyomása szomorú, kissé elcsigázott, gyámoltalan érzetet kelt. A kislányos frizura ijedt, majdnem üres tekintetű, kidolgozatlan arcot keretez. Az aránytalanul hosszú nyakat keskeny vállak övezik. A terhes szabású ruhán átsejlő kerek hasán nyugtatja jobb kezét. A lány várandós. Bal kezét óvatosan hátranyújtja, tenyerét felfelé fordítja, szemérmes, nem vállalt kéregetés, segítségkérés mozdulataként. Az alak lábszárai igen vékonyak, bizonytalan benyomást keltenek, hangsúlyozottan nagy cipőkben végződnek. Ezek a hatalmas lábbelik adják az alak stabilitását, ugyanakkor felerősítik az amúgy is megnyilvánuló ambivalenciát: a „kisgyerek nagy cipőben” szindrómát.

A következő oldalon – ismét csak egy másik lapról kivágott és ide ragasztott képen – már az újszülöttel karján, anyaként láthatjuk a fiatal lányt. Lányanya gyermekével. A kicsi anyja tekintetét keresi, de nem talál viszonzásra: egymásba kapcsolódás, összefonódás helyett sötétség, kétségbeesés és zavar árad feléje. Az anya jobb keze most már a megszületett gyermeket öleli, balja előrekerül, és a csecsemő stabilitását biztosítja, aki közben szülője vállára kapaszkodik. Az anya szája egy vonallá zsugorodik, míg gyermeke mintha hangot adna ki. Az anya teste elnagyolt, Éva csak lengővonalas firkával jelzi a nőiesen, felnőttesen kecses sziluettet. Akár egy anyasellő a habokból, születik meg a madonna.

A két rajzon hatalmas vágyak és belső lehetőségek villannak fel, azonban erre a nagyszabású eseményre Éva lelkileg még nem áll készen. Sem a realitás síkján: anyává válás, sem szimbolikusan: felnőtté válás.

Eddig tart a napló szöveget nélkülöző része. A továbbiakban az önmaga megteremtésének motívuma más síkra lép. A szövegekben bepillantást nyerhetünk Éva heves érzelmi vívódásaiba, belső küzdelmeibe, gyöttrődéseibe. Az írások a felnőtté válás, az érett nőiség, a pályaválasztás, a partnerkapcsolatok, a szerelem, az autonóm személyiség kialakulásának problémáit tárják elénk.

Éva naplója a két rajzot követően a kétségek és vívódások mentén folytatódik. „Ma szar napom van, pedig még nem is történt semmi. Nagyon unom már, hogy ilyen szerencsétlen hülye vagyok. Se a rajz, se semmi nem megy. Talán tényleg nem vagyok tehetséges, talán nem vagyok semmi és senki. Nem akarok így létezni: tehetségtelenül és ocsmányan. Én így nem akarok létezni. Dermetség. Írtam egy SMS-t Istennek, de nem válaszolt.” A naplóban ez az egyetlen, humort felmutató momentum, de ez is a tőle nem szokatlan, a környezet irányába eltitkolt segélykérések birodalmába tartozik. Éva éppen két partnerkapcsolat között van. Sanyit végleg elhagyni készül, egyúttal feltűnik Szabi. A probléma így jelenik meg: „Szabitol szimplán csak félek, és nem értem... Félek a csalódástól. És félek meghalni. Mi lesz velem, ha meghalok? Szabi, ha tudná, hogy érzek, megijedne tőlem. Örülök, hogy nem kell Sanyival találkozni. Szabi tartja bennem a lelket.”

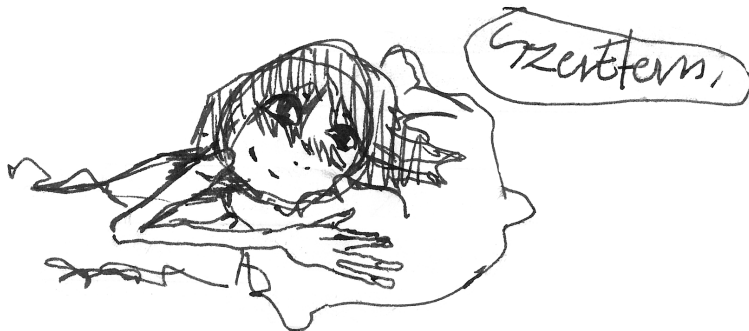
Az ellentmondásos és szélsőséges gondolatok után a randevúra készülődés képét látjuk. Egy távolítást és idegenszerűséget kifejező, indián toll-díszre emlékeztető diadémot ábrázoló fejet rajzol, nagy, balra csapódó, fűrészsző, kíváncsi szemekkel. Eltűnik a kislányos felsőtest, a gyenge vállövhöz most nagy női mellék kapcsolódnak. Ebben a vonatkozásban a fejdísz fallikus szimbólumként is értelmezhető.

Az új kapcsolat az önmaga megmutatása és a változás iránti igényt kelti fel Évában. Szeretné láttatni magát, de ezt azonnal szégyenérzet kíséri. Meg akar változni, de ezt szorongás uralja. Gyötördik azon, vajon szereti-e Szabit vagy sem. Végül az átmeneti nyugvópontot egy projekciós megoldás hozza: „De, szeretem őt, nem úgy, mint az emberek, állandóan kételkedve.” Majd így folytatja: „Úgy érzem, a csillagos létre vágyom. Csillagnak lenni... ezt szeretném.” Két arc rajza kerül ehhez a bejegyzéshez.

Vágyódó, kifelé és felfelé forduló arc, amely várakozásteli. Szája nyitott. Ugyanakkor az egész képet átlengi valami fájdalom. A hajtincsek nehezek, lehúzó erejük van, erős, agresszív csat tartja össze őket. A lengővonalas keretezésben a fej jobb oldalán utólag erősen átsatírozott csillagok jelennek meg, amelyek így csak halványan derengenek. A szemek óvatosan feléjük tekintenek.

Az alatta lévő fej ellentétes, lefelé forduló tartásban van. Egy begubódzó, befelé figyelő arc. A jobb oldalon átsatírozott, de bizonytalan vonalvezetésű keretbe foglalt „OAAAAH” felirat olvasható. Keserves, nyögésszerű sóhaj.

A két rajz beszédesen fejezi ki Éva küzdelmeit. Az irreális magaslatok elérésének lehetetlenségét tükrözik. Az ide írt szöveg: „Itt az ideje a változásnak. De elképzelni se tudom. Mintha félhallowott lennék, vagy valami más életforma.”

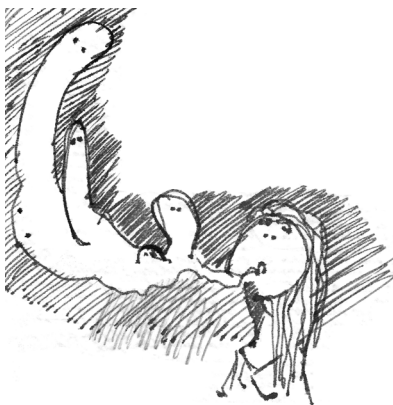

Ami a szerelmet illeti, Éva végre döntésre jut. A rajzon nagy, nyitott szemekkel ábrázoló lányt látunk. Haja szabadon terül szét a párnán és az arcán. Mintha csendesen mosolyogna. Talán éppen ebben a pillanatban huppant az ágyra, és tette le a fejét. Zenét hallgat. „Mostanában örökké ugyanazt, mert emlékezett rá” – olvashatjuk a naplóban. A rajz melletti felirat egyértelmű, mondatértékű szó. Az apró bizonytalanság – a majdnem kihagyott és később átjavított e betű – jelzi a feszültséget és az izgalmat.

A napló így folytatódik: „Felkavar, hogy szerelmes vagyok valakibe. Már ha ez szerelem. De nagyon jó érzés, bármi is ez. Szoktam mondani mindenkinek, hogy ez az. Tényleg. Nagyon jó vele lenni igazából. Olyan megszokott már.” A szöveg telve kétségekkel. Éva a külvilág és önmaga előtt is bizonygatja érzését, hiszi is, meg nem is, hogy valóban szerelmes, miközben az új és zavarba ejtő élményt megszokottnak jellemzi.

A következő jelenet a naplóban leírtak szerint a szerelem „bizonyítéka”. A fiú átkarolja a lányt, akinek félig szembefordított testén ismét hangsúlyossá válik a nőiesség. Mégis mintha a fiú vágya lenne az egyértelműbb, s bizonyos erőfeszítést kellene tennie, hogy a lányt teljes valójában önmagához fordítsa.

A naplóírásban Éva majdnem két hét szünetet tart, majd egy erősen szexuális indíttatású ábrándképet láthatunk. Mint írja, „esti magányban képzelek el különösen furcsa képeket”, amelyek „néha ijesztőek”. Évát meghohanják a szexuális fantáziák, amelyekről megijed, szorongásai támadnak.

Ebben az időszakban Szabival való kapcsolata érzelmileg elmélyül, de Éva önmagát veszélyeztetve érzi. Így ír: „Túl közel vagyunk egymáshoz. Örvény ez, vagy mi.” A testi-lelki egybefonódás olyan mértékben veszi igénybe Évát, hogy pánikba kerül. „Mitől van az, hogy sétálok az utcán, és egyszer csak azt érzem, hogy a szívem ki akar szakadni a testemből, és hogy egyszer csak az egész életemre szánt elejtendő könnyek egyszerre akarnak kizuhogni a szemeimből. Mitől van az, hogy minden lélegzetért keservesen meg kell küzdenem? Mi tarthat életben, mikor a lelkem halni készül? Megpróbálok a szerelemre gondolni, még jobban elfog a szorongás. Fájdalmat érzek a mellkasomban. Otthonra gondolok: szürkeség és ködös pára. Csak el ne ájuljak az utcán. Aztán a helyzet nem romlik, megnyugszom kicsit. Katira gondolok – jobb. Szívnék egy cigit, arra gondolok, egyre jobban vagyok. Elmúlik mindjárt. Eszembe jut, hogy már nem vagyok szerelmes annyira. Ez megnyugtató. Ég a gyomrom, fáj a szívem, megint rám jön a rohamszerű szörnyűség. Nyugodtnak nézek ki. Belül ég a testem, égnek a belső szerveim. Egyre csak valami segítségről ábrándozom. Küzdök a levegőért. Infarktuszom lesz? Gyorsan otthonra gondolok. Visszajön a szürkeség. Így kéne maradni. De gondolatkörbe kerültem. Rovom a köröket a fejemben, mint az utcát a lábammal.”

Ezt a bejegyzést két rajz követi. Beesett szemek. Az előző rajzhoz képest szinte páncélsze-

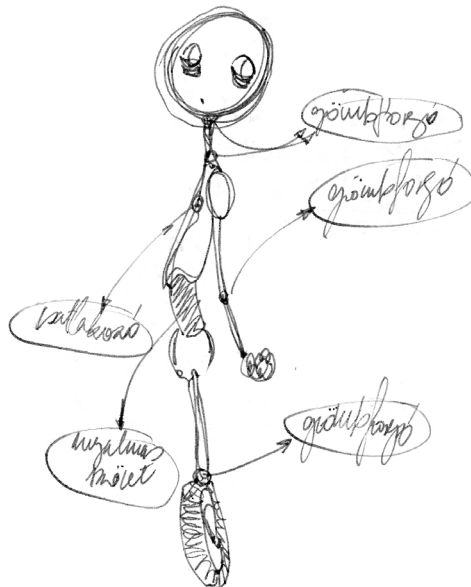

rű, rövid haját láthatunk – szabadulási képtelenség a kényszer-gondolatoktól. A száj éppen csak egy elhúzott ponttal jelölt – a segítségkérés elakadása. Orra nincs – nem kap levegőt. Melleit dupla firkavonallal tünteti el – páncélingszerű megjelenítéssel tesz kétségbeesett kísérletet a szétesés, a halál, szívének kiszakadása ellen.

Az alatta lévő fej már a törzs kezdeményeit is nélkülözi. Csupán egy beteg, elesett, gyámoltalan benyomást keltő arccsokát láthatunk.

A rosszulétek és a hozzájuk társuló kényszer-gondolatok rajzok nélküli leírásalmaza után egyszer csak biztató mondatot olvashatunk: „Most egy ideje elmúltak a fájdalmaim. Nincsenek rohamaim.” Nem tudjuk, hogy ez utóbbi bejegyzés-sorozat pontosan milyen időintervallumokban történt, mert datálás nélküliek. A szövegből két-három hét eltelte következtethető ki. Ám közvetlenül a jobb állapotról beszámoló rövid mondatok alatt – igaz, más színű tollal – robot-csontvázak jelennek meg. „Ez egy robot és irodai dolgozó. Szereti a munkáját, pedig nem is tudja, milyen szeretni. Az emberek félnek tőle. Túl emberszerű. A robot is fél. Megnyugszik, amikor belegondol: minden ember meghal, de emberi véggel. A gépek örökké élnek. Egy nap tudatosul benne, hogy mindenki robotként kezeli emberi viselkedése miatt. A kinézetét okolja.” A leírás tele van belső ellentmondásokkal. Átlatóan jelenik meg benne a világhoz és az önmagához viszonyuló ambivalencia. Erőtlenül manifesztálódik a haláltól, az elmúlástól, a végtől való félelem, mindez projekciós munkamódban ágyazottan.

A robot teljes alakos képén dülöngélő, instabil, ugyanakkor mozgékony figurát ábrázol Éva. A test oldalnézetben, a fej – hangsúlyos, beesettnek tűnő szemekkel – szemből látható. A

robot éppen nem működik, szabad a csatlakozó. A nyak két pontja, a könyök és a boka „gömbforgó”. Egyedül a gyomortájékon jelenik meg rugalmasság, Éva panaszainak egyik központi területe, amelyhez fájdalom, remegés, összehúzódás, égés, hányinger érzete kapcsolódik. A robot pipaszár lábain hatalmas kerék, amely gondolati hasonlóságot mutat a várandós lány inadekvátan nagy cipőivel. Csak az egyik kar látszik, amely gömbszerű gomolyagfirkában végződik.

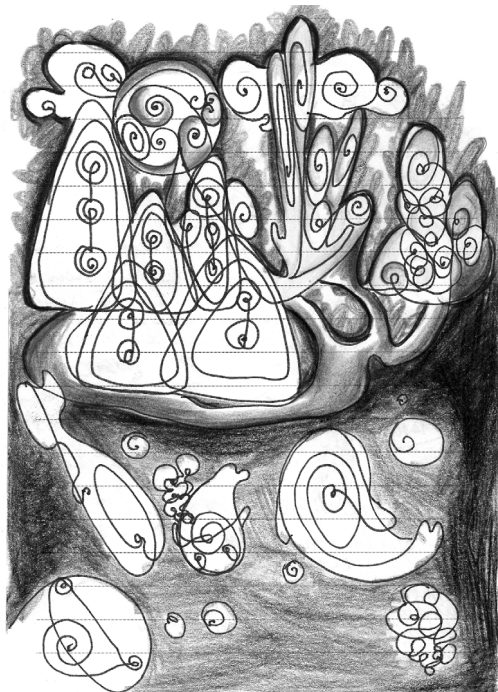
A második robotnak extrém hosszú a nyaka, a fej így léggömbszerű benyomást kelt, amely az előzőnél vidámabb hangulatot sugároz. A fej és a törzs között mindkét rajzon „gömbcsuklók” zárják el az átjárhatóságot. Ezek jelenthetik a gondolatok és az érzelmek, a realitás és a fantázia, a tudatos és a tudattalan közötti blokkot. Emelítésre méltó összefüggés, hogy Éva testi panaszainak leírásakor négyszer is előfordul a csuklás, amely szintén rohamszerűen tör rá. A kép látszólag nem nyújt újat az előzőhöz képest, kivéve azt az apró, de annál jelentősebb módosulást, hogy a mellék helyén csontok, „lapockák” jelennek meg. Ennek a vidámabb robotnak értelmezésünkben éppen ez a lényege: a női mi volt tagadása, hárítása, eltüntetése.

A két rajz olyan benyomást kelt, mint amikor egy kisgyerek meg akar érteni egy bonyolult szerkezetet, de erre még csak meglehetősen infantilis szinten képes. Éva számára még azt is nehéz eldönteni, hogy vajon a szerkezet gép-e vagy ember, él-e vagy sem. Éva jobb szomatikus állapota az erőteljes hárítás, elidegenítés, távolítás, tagadás és racionalizálás „eredménye”.

Éva heves testi és lelki viharok után átmenetileg kiegyensúlyozottabb állapotba kerül. Ekkor születik a „Bárcsak zenét hallgathatnék...” című kép. A színes ceruzával árnyalt, egymással összeköttetésben álló, dinamikus, mozgalmas alkotás összességében harmonikus hatást kelt. Átgondolt, sok tudatos elemet is magában foglaló kompozíció. A zenehallgatás utáni vágy belső megvalósulását tárja elénk Éva.

Az egyes elemek a mélyebb rétegekből áramlanak a felsőbb régió irányába, s ott mintegy szigeteket képezve válnak egységes összeállítássá. A föld, a természet, a Nap, a víz, az ég színei jelennek meg. A kapcsolatok bonyolult hálózata játékos, életteli hatást kelt, amelyben fő szerepet játszik a kontaktusokon keresztül megnyilvánuló növekedés, gyarapodás, fejlődés. A spirálmotívum irradiációja az értelemmel és lélekkel áthatott termé-

kenység jele. Ennek kontrapunktjaként kelt feszültséget, hogy a látszólagos kitérülködés és nyitottság ellenére az alakok önmagukba fordulók, bezárulók. Nehezen megközelíthető, törekeny, kényes, illanékony, tünező, fuvaltszerű autonóm világ. A lebegő, éterikus sziget örvénylő mozgást végez. A vékony, földszínű területek biztosítják az alapot, amelyen a kisebb struktúrák légies titokzatsággal kapcsolódnak egymáshoz. Éva vizuális tehetsége és a zene iránti érzékenysége esztétikus képi világot teremt.

Néhány hét múlva a napló így folytatódik: „Nem tudok rajzolni, elgyengült a kezem. A csillagokon gondolkodom. Csillagra várok. Hogy lehet eljutni a csillagokig? Miért nem tud ő lenni az? Olyan kevés kéne hozzá. Ez nem boldogság, ez semmi. És ettől a szívem szakad meg. Állandóan az igazát bizonyítja, miközben csak játszik. Mindenkiről azt hiszem, hogy csillag. Bárcsak igaz lenne. Nem hiszem el, amit csinálok. Nem hiszem el, hogy ez én vagyok. A gyomrom meg görcsöl, nem szerelmes. Ez van...

De akkor meg mi a francnak ülök még itt? Mi akadályozhat meg abban, hogy most felálljak, és kísétáljak azon az ajtón? Hogy azt mondjam, elég legyen már ebből. 14 éves korom óta mindig van valakim, és ezt a tényt jelen pillanatban a hátam közepére kívánom!”

A következő önarcképen szomorú tekintetű, apró szájú, zilált hajával a szemét félig eltakaró kislány néz a világba. Teste néhány firkavonallal jelölt. Állapota ismét a kétségbeesés irányába fordult.

Ezután bontakozik ki Éva személyes tragédiájának egyik lényeges vetülete. Ő – megvastagított nagybetűkkel jelzi is a kép mellett: „ÉN” – agresszív tartású, zárt ajkakkal, mozdulatlanul áll. Tekintete üresen néz a semmibe. Alakja fájdalmat és feszültséget árul el. Tartása merev, de bal kezét abban a szimbolikus tartásban ábrázolja, mint a bemutatkozó képen. A nőiességnek azonban nyoma sincs. A fiús alkatú, sovány lány

lábfejét meg sem jeleníti. Van ebben az alakban valami megadó, önfeladó passzivitás. A fiú ezzel szemben aktív és tevékeny. Fejét kissé előrebillentí, hogy jobban belelásson a kamerába. Fejtartása, szemének sugárzása, tekintete, füle, homloka élénk koncentrációt fejez ki. Haja is sugárszerűen megrajzolt. A kamerában számára egy csillagszerű lény tűnik fel. Szabi Évát nézve egy éppen megszületőben lévő csillagot lát...

„Ez nem én vagyok!” – kiált fel naplójában Éva, aki mintha nem lenne tisztában önnön átváltozásának lehetőségeivel, illetve a kapcsolat ezen fázisa olyan szorongást involvál benne, amely a szerelem feladására, tagadására, az érzelmi szituáció szélsőséges hártására sarkallja. Amikor végre csillaggá válhatna valaki szemében, páni rémület fogja el, hiszen a kislánynak át kell változnia, hogy partnere számára csillagként születhessen újjá. Ez a folyamat Évában halálfélelmet indukál.

Ezt követően Éva papírra veti Szabival kapcsolatos érzéseit: „Hirtelen mennyi gyűlöletet érzek... gondolkodni sem bírok ettől a szorító érzéstől. Mire várok? Arra, hogy más ember legyen, mint aki. Akit magam mellé szeretnék. Rühellem őt. A lustaságát, a magatehetetlenségét, rögeszméit, kinézetét, mindenét. Az illatát és a csókját, azt nagyon szeretem. De egyébként mindenét rühellem. Rühellem őt!” Az ösztönök kiváltotta vonzódás és az értelem felülírta tagadás bontakozik ki a vallomásból. A napló más, Szabiról szóló leírásaiból egyébiránt sem lustaságra, sem rögeszmékre és főleg magatehetetlenségre nem következtetnének.

Éva minden bizonytalan szakítási kísérlete ellenére Szabi kitart mellette. A fiú ragaszkodása Éva számára egyre megterhelőbb, míg végül érzelmileg összeomlik, tünetei a végsőkig felerősödnek, majd agresszív kitérősekbe torkollanak.

Egy zilált hajzatú, hatalmas szájjal üvöltő nő merev karral nyúl át egy nagy állú és arcú férfin. Pusztító energiák áramlanak a talán megsebesült fejű férfi irányába. A rajzon erőteljesen nyilvánul meg a nő felajzott, heves indulati állapota.

A nő lenyomta a férfit, aki összetöporodottan ül a földön. A nő a férfi fölé magasodik, kezét annak fején tartja, miközben szenttelen arckifejezéssel tekintetét a földre szegezi. Bal karján az ismét hátrafelé néző kézfejen bezárultak az ujjak...

A rajz készültét követő napon Szabi szakít Évával, aki ezután elhatározásra jut, és felkeres egy szakembert.

Éva pár vonallal is képes olyan kifejező erejű rajzokat készíteni, amelyek kapaszkodási vágyát, magányát, a kapcsolatokat teherként megélő attitűdjét, a női szerepekkel szembeni ambivalenciáját, lelkiállapotának változásait átütő erővel érzékeltetik.

